

Mellékletek:

Dr. Rosenzweig József életútjának dabasi vonatkozásai

A Tisztelt Értéktár Bizottság 2016. május 3-án tárgyalta és hagyta jóvá az „Ágai Adolf lapszerkesztői és irodalmi munkássága” című javaslatot, melyet 2017-ben a megyei értéktár is elfogadott. A benne foglaltak szükségtelen ismétlése nélkül emlékeztetünk az elemi iskoláit 1847-ig Alsódabason végző Ágai (Rosenzweig) Adolf (*1836 †1916) műfajteremtő író, újságíró, szerkesztő személyére, aki már több mint száz éve elfoglalta helyét a magyar irodalom Pantheonjában. Édesapja, dr. Rosenzweig József (*1807 †1864) pályája önmagában is örökítést érdemlő. Lengyelországból, a galíciai Wisznicéből származott, ahonnan 13 évesen kényszerült elmenekülni a pogrom során Magyarországra. Itt megvalósította gyermekkori nagy álmát: orvossá képezte magát. Curgón és Kaposváron járt gimnáziumba, orvosi oklevelét a pesti egyetemen szerezte. Szakirodalmi és sajtótörténeti kutatások igazolják, hogy életútjának kiemelkedő időszakát töltötte az 1840-es években Alsó-Dabason, amikor a dabasi Halászok alkalmazásában állt, és működésével beírta magát a helyi egészségügy történetébe. A gyermekkorára visszaemlékező Adolf szerint édesapja: „pedig jeles orvosnak volt elismerve. Hiszen ő volt a tekintetes, nemes, nemzeti és vitéz alsó- és felső-dabasi Halászfamíliának »konvencziós gyógyásza« (mint ahogy akkoron Bloch Móricz és Bugát Pál nyelvpallérozók nevezték az orvost), amely díszes állással fixumban velejárt évi húsz bankó forint s olvasatlan számú szekér szalma, széna, krumpli; ezen kívül télen sódar, oldalas, kolbász; nyáron köles, búza, a megpattanásig tele köblös zsákokban; ősszel gyümölcs tele kasokkal és híg kerti borocská anyyi, hogy bőven tellett a hasas üvegekbe, amelyekben fehér rózsabimbóból volt megvetve ágya az illatos eczetnek. Megélhetett mindebből egy doktor, sőt a fölöslegből a gondos asszonyka pénzt is teremtett, s így jutott ruhácskára magának is, fiacskájának is, akire maga varrta zörgős színes vászonból a nadrágot.” A Pécelről érkező család 1842-ben már Alsó-Dabason élt, melyet ékesszólóan tanúsít az a konfliktus, mely egy gyógyult, de a fizetnivalót sokalló páciens panasza nyomán még a vármegyei közgyűlés napirendjére is felkerült. Az észrevétel lényege: „hogy az alsó-dabasi zsidó sebészek, mint zsarlók, holmi gyökerekért és gyógyszerekért, holmi diachilumért 2-3 pengő forintot vesznek el”. Az eset megjárta az egyik korabeli lap, a Jelenkor 1842. október 5-i számának hasábjait, ahol az érintett „Rosenzweig József több alsó-dabasi család orvosa” aláírással reagált a rágalmazásra. Később, 1845 áprilisában a Nemzeti Társalkodóban már az egyszerű olvasói levelet meghaladó tárcával jelentkezett, mely a „Köszönet az emberiség nevében” címet kapta. Az emelkedett hangvételű történet Klauzál Gábor (*1804 †1866) reformkori politikus humánus cselekedetét örökíti meg, mely 1845. február 19-én zajlott le az örkényi vendégfogadóban. A szegedi gyorskocsin érkező Klauzál az éppen ápolás alatt álló, elfagyott lábú, számára teljesen ismeretlen vándorlegénynek azonnal csizmát és belevaló kapcaanyagot vásárolt egy helyi mestertől, továbbá szobát foglalt számára, étellemezését, gyógyszereit és orvosi ellátását is biztosította a gyógyulás időtartamára. Figyelme még arra is kiterjedt, hogy a beteget ellátó és kellően megjutalmazott Rosenzweig doktort megkérje: a közeli napokban látogassa meg a lábadozót. Sándor Pál (*1925 †2003) történész 1995. évi tanulmánya szerint egy évvel később, 1846-ban éppen Klauzál Gábor támogatásával jelenhetett meg az a segédkönyv, mely az orvos-irodalomban örök időkre megőrzi Rosenzweig doktor nevét. A Magyar Királyi Egyetem betűivel, Budán nyomtatott orvos-szakirodalmi kiadványt „Szerkezté Rosenzweig József hitese orvos és szülész”, s a címe kissé hosszadalmasra sikeredett: „Segédkönyv a mérgezések és a tetszhalál körül és azon szerekről, melyek a mérgek és meghamisított borok felfedezésére szolgálnak; nemkülömben azon jelekről is, melyek által a tetszhalált a valódi haláltól meglehet különböztetni. Orfila P. H. után. Ehhez kapcsolva Mentő Gyógyszertár Schuster János után. És végre a halottkémekekről”.

Azaz a három munka egy kötetbe foglaltan jelent meg. Az európai hírű Orfila (*1787 †1853) professzor több fejezetes orvosi mérgezéstanal kapcsolatos munkáját Rosenzweig József az eredeti, francia nyelvű kiadás alapján fordította magyarra, melyhez csatolta Schuster János „Mentő Gyógyszertár” című toldalékát és az Orvosi Tár 1831. évfolyamának első és második füzetében megjelent „A szabad királyi városokban rendelt halott-kémek által teljesítendő rendszabások” című helytartótanácsi rendeletet. A szerkesztői ajánlás kifejezetten nagy-ívűre sikeredett: „Pest Pilis és Solt törvényesen egyesült vármegyék Karainak és Rendeinek mint a tudomány kedvelőinek, a közhasznot előmozdítóinak és pártolóinak határtalan tisztelet jelül ajánlja a szerző.” Szerepet kap a vármegye 1844. szeptember 5-i közgyűlésének határozata is: „Folyamodónak az emberiség közjávára célzó foglalatban bemutatott műveit telyesen méltányolván a Karok és Rendei iránti tiszteletet tanúsító ajánlatát szívesen elfogadják.” A szerzői előszó a következő gondolatokkal zárul: „Ámbár e munka nem annyira orvosoknak, mint a nagy közönség számára adatik ki, mind a mellett némely üggyársaimnak is üdvös lehet. Valjon megfeleltem e feladásomnak? ezt a kegyes olvasóra bízom. – Csekély fáradságom pedig bőven jutalmazva leend: ha csak valaha valakinek honunkban sikerülend e könyvben adott szabályok szerint a vagy csak egy ember életét is megmenteni. Írtam Alsó Dabason Tavasz hó 6kán 1845. Rosenzweig József.”

Rosenzweig doktor 1847-ben Abony község szolgálatába állt, és önmagáért beszél, hogy 1848-ban magyarosította családnévét. (Az Ágai név a „zweig” német fordításából vezethető le, melynek magyar jelentése: ág.) Családjával végleg Abonyban telepedett le, ahol „magyar remekírókat fordított héberre; a Szózat és néhány Petőfi-vers meg is jelent egy mainzi héber szaklapban; 1864-ben halt meg Nagy-Abonyban.”

Sírkövének magyar felirata: „Itt nyugszik Istenben boldogult Ágai József m. orvos, meghalt életének 57-dik, boldog házasságának 30-dik évében 1864 március 13-án. E sírkő a legnemesebb szív porait takarja, mely hön dobogott szenvedő embertársaiért, hitéért és hazájáért. A leggyöngédebb férjet és fölálldozó atyát siratják benne kesergő özvegye és vigasztalhatatlan fia, a jóltevőt és orvost a szegények és betegek. Örök béke lengjen hamvai fölött!”

Dr. Rosenzweig József pályájának kiemelkedően sikeres időszakát töltötte Alsó-Dabason, szolgálatával beírta magát a helyi egészségügy történetébe, az 1846-ban kiadott segédkönyvét ma is számon tartja az orvos-irodalom. Életútjának dabasi vonatkozásai így jelentősen gyarapítják értéktárunk kulturális örökség kategóriáját.

Bibliográfia

Rosenzweig József:

- Köszönet az emberiség nevében (tárca). Nemzeti Társalkodó 1845. április 3. p. 108.
- Segédkönyv a mérgezések és a tetszhalál körül és azon szerekről, melyek a mérgek és meghamisított borok felfedezésére szolgálnak; nem külömben azon jelekről is, melyek által a tetszhalált a valódi haláltól meglehet külömböztetni. Orfila P. H. után. Ehhez kapcsolva Mentő Gyógyszertár Schuster János után. És végre a halottkémekről. A Magyar Királyi Egyetem betűivel, Buda, 1846. X+165 p. A kötetből az Osztrák Nemzeti Könyvtár (Österreichische Nationalbibliothek) rendelkezik példánnyal, katalógusában az 17786-B ALT MAG jelzettel. A könyvtári honlapról a kötet pdf formátumban szabadon, ingyenesen letölthető.

Jelenkor:

- Pestmegyei gyűlés. 1842. szeptember 7. p. 534.

- Czáfolat. 1842. október 5. p. 571.

Pesti Hírlap: Irodalmi értesítő – Megjelent... 1846. március 31. p. 219.

Honi Irodalmi Hirdető: Orfila P. H. Segédkönyv... 1846. június 1. p. 23.

Jelenkor: Budapesti napló (benne híradás Rosenzweig József könyvének megjelenéséről). 1846. augusztus 30. p. 413.

Ágai Adolf:

- A hős. In: Igaz Történetek. Húsz elbeszélés. Budapest, Lampel Róbert Kiadása, 1893. pp. 23-27.

- Régi naplók. Az én szüleim. In: Bánóczi József (szerk.): Az Izraelita Magyar Irodalmi Társulat évkönyve. Budapest, 1900. pp. 22-43.

Győry Tibor dr.: Magyarország orvosi bibliographiája 1472-1899. Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulat, Budapest, 1900. p. 65.

Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái XI. kötet. Hornyánszky Viktor kiadása, Budapest, 1906. p. 1183.

Mult és Jövő: Ágai Adolfról. (Fotó: Ágai József abonyi síremléke.) 1917. február, p. 80.

Dr. Blumgrund Naftali: Dr. Ágai József... Mult és Jövő 1917. március, p. 120.

Magyary-Kossa Gyula: Stáhly Ignác szerepe a pesti kolerazavargásokban (1831). Orvosi Hetilap 1936. május 30. pp. 522-525.

Szállási Árpád:

- Ágai Adolf. Orvosi Hetilap 1974. június 30. pp. 1542-1544.

- Egy népszerű francia toxikológia, és két magyar fordítása. Orvosi Hetilap 1974. november 17. pp. 2755-2756.

Sándor Pál: Az emancipáció történetéhez Magyarországon 1840-1849. Századok 1995/II. pp. 285-334. (Rosenzweig Józsefről a 327. oldalon.)

Valentyik Ferenc: Dr. Rosenzweig József alsódabasi szolgálatáról. Dabasi Újság 2020. április. pp. 12-13.

https://hu.wikipedia.org/wiki/%C3%81gai_Adolf

Összeállította: Valentyik Ferenc